

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Філософія людяності в освіті, науці та житті

Збірник наукових матеріалів
круглого столу,
присвяченого пам'яті
професора Анатолія Олексійовича Приятельчука
(Київ, 12 травня 2023 року)

КИЇВ
 VADEX
2023

Утюж Ірина Геннадіївна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету

ОСВІТА ТА МЕДИЦИНА – ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО

Активний розвиток інформаційно-технологічного сьогодення і реальна криза капіталізму «виносить за дужки» фундаментальний процес взаємодії людини з людиною, втрачається соціальне та суспільне. Тому завданням соціально-філософського дослідження сучасних реалій є актуалізація проблем духовного виробництва, пов'язаного зі збереженням соціального як онтологічної сутності буття майбутнього суспільства. І, зрозуміло, що велика відповідальність буде покладена на систему освіти та медицини як інституційно-соціальні сфери, що борються за збереження ЛЮДСЬКОГО.

Екзистенційна криза 21 століття породжує тотальну стресогенну ситуацію, яка не залишає людині вибору, безвихідь і тривога, постійні супутники сучасної людини. Постає проблема пошуку шляхів виходу із даної ситуації. І тому, освіта і медицина повинні постати у новій соціально-відтворювальній ролі, для формування нової гуманітарно-антропологічної моделі людського. Освіта і медицина повинні стати еволюційними механізмами соціогуманізму, який буде базовою характеристикою майбутньої посткапіталістичної реальності.

У центрі соціо-гуманітарної держави стоїть людина, її гармонійний розвиток, зростання складових людського капіталу. Економіка повинна перестати бути метою, а повинна стати засобом гармонійного розвитку людини.

Людське буття, на думку багатьох сучасних філософів, не існує в автоматичному, раз і назавжди в заданому режимі. Жити самотньо – тобто постійно тримати себе у людському режимі, у тому режимі, де живуть всі людські «речі» – благо, добро, любов, честь, розум. Усі вони тримаються лише на хвилі людського зусилля. Немає таких специфічних зусиль – і немає людини. Саме турбота про себе є тим універсальним механізмом зміни можливостей людини і формується це такими інституційними сферами як медицина та освіта, які завжди культурно обумовлені та соціально значущі.

Реальність показала культурні та ідеологічні ризики (у нашому випадку, катастрофи), що викликані кризою капіталізму і його результатом – глобалізацією. Використовуючи термін *нікчемність* як *характеристику сучасної ситуації*, Рітцер виражає «значною мірою порожні форми, форми, що позбавлені відмітного змісту» соціального, що призводить до трагедії знищення людського. Жити самотньо – тобто жити мужньо: постійно перемагати у собі тваринний початок, «не спати», нести відповідальність за життя в цьому світі і не знеособлюватись, саме в такому контексті Ф. Ніцше презентує свою філософію ДУХУ ЛЮДСЬКОГО, а не історію мас [1].

За словами вченого, цей процес відбувається «часто драматично», у зв'язку з чим ми звертаємо особливу увагу на драматичні наслідки глобалізації, на «несуттєвість» соціального та культурного життя сучасних народів, особливо тих країн (націй), які безпосередньо втягнуті в цей процес.

Наприклад, щодо організації суспільного життя, то в результаті глобалізації ми фактично отримали найпоширеніший тип суспільства, а саме *масове суспільство* з його тривіальними цінностями споживання та задоволення. Глобально-капіталістична економіка не тільки заснована на цих принципах, вона потребує їх, втягуючи все більше людей у споживче болото і кредитне рабство.

Як приклад проникнення капіталістичних принципів у нехарактерні йому простори, слід зазначити, проникнення у сфери медицини та освіти елементів глем-культури як основного маркетингового принципу сучасної капіталістичної системи та тотальної «макдоналізації» іманентного простору медицини та освіти. У цьому аспекті ні медицина, ні освіта точно не можуть розглядатися як системи людського капіталу, і соціального. Ці сфери втрачають цивілізаційну роль механізму збереження та відродження ЛЮДСЬКОГО, соціально зумовленого простору, коли збереження здоров'я, лікування, освіта, дедалі більше сягають корінням в економцентризм та бізнес-доцільність. І, як правильно зазначав С. Франкл, так звана культурна людина раптово виявиться оманливою примарою; реально вона виявить себе нечувано жорстоким, морально сліпим дикуном, культурність якого висловиться лише в одному – у вишуканості та вдосконаленні засобів катування і вбивства ближніх [2].

Тут, здається, тільки одна неточність, сценарій майбутнього «культурної людини» вже не є актуальним, портрет «оманливої примари», вже реалізувався. Катастрофа, що вибухнула, не була

раптовою, навпаки, вона була очікуваною, передбачуваною, а декому і схвальною (геополітичні інтереси, «сильних світу цього»).

Тому, гуманітаризація сучасної освіти та медицини – є необхідність, потреба, першооснова цивілізаційного розвитку людства. Саме освіта, медицина і наука є стрижнем, найважливіших ресурсів нового етапу розвитку цивілізації, заснованого на високих технологіях high-tech (біо-, нано-, інфо-, електрохімії і т.д.). Процес конструювання образу майбутнього задає смисли розвитку, в яких провідна роль належить людині, творцеві, з адекватними моральними переконаннями, ціннісними орієнтирами, творчими здібностями.

Література:

1. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла: Сочинения. – К.: Изд-во Эксмо; Харьков: Изд-во Фолио, 2004. – 848 с.
2. Франк С. Світло у темряві. Досвід християнської етики та соціальної філософії // Франк СЛ. Духовні основи суспільства. К.: Республіка, 1992. 406 с.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 1 ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ ЛЮДЯНОСТІ

<i>Глушко Т.П.</i> Бізнес як меритократичний інструмент розвитку національної економічної системи	8-10
<i>Ємельяненко Г.Д., Абизова Л.В.</i> Європейський вибір сучасної вітчизняної освіти	11-14
<i>Козловець М.А.</i> Людина в добу цифрової цивілізації: виклики і надії	15-19
<i>Конта Р.М., Мохнатюк І.О.</i> Ідеї освіти у творчості Івана Франка	20-22
<i>Утюж І.Г.</i> Освіта та медицина – цивілізаційні механізми збереження людського	23-25
<i>Шевченко С.Л., Шевченко О.В.</i> Сучасне становище освіти в контексті дихотомії «гуманізм – людяність» (в інтерпретації Пауля Тілліха)	26-30
<i>Власенко В.П.</i> Втілення ідей гуманізму в стандартах європейського простору вищої освіти	31-35
<i>Гольд О.Ф.</i> Глобалізація: мовні аспекти соціальної філософії	36-38
<i>Гресько О.В.</i> Академічна спільнота в часи випробовувань: ціннісні орієнтири	39-42
<i>Діденко Л.В.</i> Кейс-контексти виш-освіти	43-44
<i>Нападиста В.Г.</i> Етика освіти як ціннісна підвалина освітньої діяльності	45-48
<i>Носенко О.В.</i> Образ філософа-наставника в сучасному освітньому процесі (пам'яті А.О.Приятельчука)	49-52
<i>Дейнеко Д.О.</i> Людяність у роботі консульської посадової особи	53-56
<i>Загуменний Р.О.</i> На шляху до самопізнання: філософсько-освітні пошуки Цицерона і Сенеки	57-58
<i>Пашкевич К.В.</i> Проблема гуманістичної освіти в час глобальних викликів	59-63

ЧАСТИНА 2 МЕЖІ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДИСКУРСІ ВІЙНИ ТА МИРУ

<i>Калуга В.Ф.</i> Сутнісні цінності як еталон світу людини	64-67
<i>Руденко С.В., Товмаш Д.А.</i> Цінності відкритої науки в академічному середовищі	68-71
<i>Туренко В.Е.</i> Етика толерантності у філософії освіти	72-74
<i>Іщенко О.М.</i> Екзистенціальні наративи війни	75-77
<i>Комісар Л.П.</i> Ідентичність як відкрите питання: аксіологічна призма	78-80
<i>Левченко Є.В.</i> Толерантність та її вплив на адаптацію вимушених мігрантів	81-83
<i>Подолян Г.П.</i> Толерантність як соціальна цінність: історія і сучасність	84-87
<i>Рихліцька О.Д.</i> Проблема толерантності в сучасному суспільстві	88-90
<i>Ситник С.В.</i> Від філософії цінностей до політичних практик громадянськості	91-94